

Advies

B&W	14-01-2020
Raadscommissie	3/4-3-2020
Gemeenteraad	18-3-2020
Portefeuillehouder	J. Vlaming

Ontwikkelen kerkenvisie Texel

De Texelse kerkbesturen hebben grote behoefte aan een duurzaam toekomstperspectief voor hun kerkgebouwen. Om te kunnen inspelen op toekomstige ontwikkelingen is een kerkenvisie nodig voor alle kerkgebouwen op Texel. Het college stelt de gemeenteraad voor opdracht te geven tot het opstellen van een Texelse kerkenvisie.

Doelenboom

Programma	6	Samen beleven en bewegen
Maatschappelijk doel	6.1	Sport, kunst en cultuur op Texel stimuleren
Beleidsdoel	6.1.2	Monumenten in stand houden en archeologie conserveren
Operationeel doel	6.1.2.1	Erfgoed behouden

Advies

De raad voor te stellen het college opdracht te geven om :

1. de decentralisatie-uitkering ten behoeve van de kerkenvisie aan te vragen;
2. de raad een breed gedragen kerkenvisie ter besluitvorming voor te leggen, na een participatieproces met alle belanghebbende partijen.

Raadsvoorstel

Voorgesteld wordt te besluiten het college opdracht te geven om:

1. de decentralisatie-uitkering ten behoeve van de kerkenvisie aan te vragen;
2. de raad een breed gedragen kerkenvisie ter besluitvorming voor te leggen, na een participatieproces met alle belanghebbende partijen.

Toelichting

In 2017 heeft de raad opdracht gegeven (raadsvoorstel 2017-602B) te onderzoeken wat de meest toekomstbestendige manier is om de gemeentelijke kerktorens te onderhouden. Uit dit onderzoek blijkt dat op Texel grote behoefte is aan een integrale kerkenvisie om een duurzaam toekomstperspectief te ontwikkelen voor alle kerkgebouwen. Kerkgemeentes krimpen. Dat heeft eerst geleid tot fusies, maar nu staan kerkbesturen voor de keuze gebouwen te herbestemmen of zelfs af te stoten. Omdat kerken niet alleen van de geloofsgemeenschappen zijn maar van ons allemaal - ze kleuren het straatbeeld, bepalen het landschap en vormen religieus erfgoed - is het noodzakelijk een visie te vormen om tijdig te kunnen inspelen op toekomstige ontwikkelingen. Het rijk onderkent de problematiek van vrijkomende kerkgebouwen. Daarom heeft de minister in het kader van het Programma Toekomst Religieus Erfgoed €25.000 beschikbaar gesteld aan de gemeente Texel om een kerkenvisie op te stellen.

Consequenties

Financieel	☐ Ja ☒ Nee
Personeel/Organisatie	☒ Ja ☐ Nee
Juridisch	☒ Ja ☐ Nee
Beleid	☐ Ja ☒ Nee
Inkoop/Aanbesteding	☒ Ja ☐ Nee
Deregulering	☐ Ja ☒ Nee

Regie	☐ Ja ☒ Nee
Structuurvisie	☒ Ja ☐ Nee
Belanghebbenden	☒ Ja ☐ Nee
Zaaknummer	2058911

Bijlagen

Geen bijlagen

Kerkenvisie

Samenvatting

Het college stelt voor een kerkenvisie op te stellen. De kerkenvisie is een strategische visie op de toekomst van kerkgebouwen. Hierin moet aandacht zijn voor leegstand, instandhouding en herbestemming van kerkgebouwen. De kern van de kerkenvisie moet de dialoog zijn tussen gemeente, kerkgemeentes en bewoners. Betrokken partijen vinden samen oplossingen en beslissen samen wat er met de kerken van hun gemeente of in hun dorp zal gebeuren.

Kerkenvisie

Argumenten tot advies

Op Texel staan in totaal 15 kerkgebouwen die religieus worden gebruikt. Gezien de landelijke trend is het aannemelijk dat binnen tien jaar voor acht kerkgebouwen een alternatieve functie gevonden moet worden omdat anders sloop dreigt. De protestantse gemeente Den Burg heeft al besloten dat De Poort afgestoten moet worden. In de hervormde kerk van De Waal en de Sint Martinuskerk in Oosterend worden geen diensten meer gehouden.

Het rijk onderkent de problematiek van vrijkomende kerkgebouwen. De minister heeft in het kader van het Programma Toekomst Religieus Erfgoed drie jaar (2019-2021) ca. 3 miljoen euro per jaar beschikbaar gesteld voor gemeentes om een kerkenvisie op te stellen waarin het toekomstperspectief van het religieus erfgoed integraal wordt neergezet.

Om tijdig te kunnen inspelen op mogelijke ontwikkelingen is het noodzakelijk een visie te vormen. Een kerkenvisie is het resultaat van een gemeenschappelijk proces waarbij de gemeente, kerkelijke organisaties, omwonenden en andere belanghebbenden samen kijken naar de waarden en ontwikkelingen rond het totale bestand van religieus erfgoed in de gemeente, dus over alle kerkgebouwen. Er vindt afweging plaats op basis van een breed palet van belangen en waarden: fysiek (gebouw met interieur en omgeving), economisch (eigenaar, functie, financieel) en sociaal-maatschappelijk (buurt, burgers, functie). Er wordt een strategische visie geformuleerd waardoor ad-hoc improvisaties tot het minimum worden beperkt. Een kerkenvisie leidt dus tot pro-actief beleid, geheel in het denkraam van de Omgevingswet.

In een kerkenvisie is vastgelegd hoe men omgaat met (vrijkomend) kerkelijk vastgoed. Er staat onder andere welke kerkgebouwen in functie kunnen blijven en welke de kerkgemeentes moeten afstoten. Voor de leefbaarheid van de dorpen zijn overwegingen te maken over een passende herbestemming van het gebouw of sloop met een nieuwe bestemming. Dat biedt kansen maar roept vaak ook veel emoties op, nog voor er concrete plannen zijn. Bij een passende herbestemming van een monumentale kerk moet worden vastgelegd welke monumentale waarden daarbij behouden moeten blijven. De bijdrage van het rijk aan een Texelse kerkenvisie bedraagt € 25.000.

Op dit moment werkt een aantal gemeentes in een pilot aan hun kerkenvisie. Aanvankelijk was het idee om op Texel pas aan een kerkenvisie te beginnen als deze pilots waren afgerond, zodat de methode die het best bij Texel past kan worden gekopieerd, dan wel aangepast. Dit plan lijkt te moeten worden bijgesteld. In het kader van het onderzoek naar beheeralternatieven voor de gemeentelijke kerktorens (raadsvoorstel 2017-602B) is uitvoerig met de kerkbesturen gesproken. Tijdens deze gesprekken kwam duidelijk naar voren dat men grote behoefte heeft het ontwikkelen van de kerkenvisie zo snel mogelijk te starten. De urgentie is groot. Het aantal aanvragen eenmalige subsidie kunst en cultuur laat zien dat meerdere Texelse kerkgemeentes zoeken naar alternatieve inkomstenbronnen en dat zij dat allen op ongeveer dezelfde manier hopen te bereiken: door bijvoorbeeld concerten, lezingen, tentoonstellingen, zaalverhuur etc. Om te voorkomen dat de kerkbesturen investeren in gelijke diensten en als concurrenten nog steeds onvoldoende inkomsten genereren, kunnen in de kerkenvisie eveneens manieren worden opgenomen om de herbestemming en alternatieve functies op elkaar af te stemmen zodat de kerken gelijke kansen tot overleven hebben.

Route

Het opstellen van een kerkenvisie, zo leert de ervaring elders, kent een gemiddelde doorlooptijd van meer dan een jaar. Dat betekent dat in 2020 en 2021 aan dit proces gewerkt zal moeten worden.

De route die wordt voorgesteld: het aanvragen van de rijksbijdrage (decentralisatie-uitkering) voor een kerkenvisie voor het jaar 2020 en het opstellen van een projectplan in samenspraak met de betrokken partijen. Feitelijk zijn dit afspraken over het te lopen proces. Dit projectplan wordt aan de raad voorgelegd als er bijkomende financiering nodig zou zijn. Vervolgens wordt dit proces uitgevoerd totdat een integrale Texelse kerkenvisie is ontwikkeld. Deze wordt voorgelegd aan de raad ter besluitvorming.

De verwachting is dat de gemeentelijke bijdrage vanuit het erfgoedbudget bekostigd kan worden, indien dit budget ongewijzigd blijft.

Voor het participatieproces wordt in de Handreiking 2019 van het ministerie de inhuur van een externe procesbegeleider aanbevolen.

Fase 1: besluit tot kerkenvisie

Fase 2: uitwerking projectplan en kostenraming; vaststelling door gemeenteraad indien buiten regulier budget.

Fase 3: participatieproces met belanghebbenden (kerkgemeentes, bewoners, dorpscommissies, gemeente), leidt tot kerkenvisie

Fase 4: vaststelling kerkenvisie door gemeenteraad

Tijdpad:

Fase 1: voorjaar 2020

Fase 2: najaar/eind 2020

Fase 3: 2021

Fase 4: voorjaar 2022

Alternatieven

Het maken van een kerkenvisie is niet verplicht, het is een vrije keuze. De kerkenvisie is ook vormvrij, waardoor in het proces en de doelen eigen keuzes gemaakt kunnen worden. Het besluit geen kerkenvisie te maken scheelt aanvankelijk veel tijd en dus geld, hoewel het rijk substantieel meebetaalt. In dat geval kunnen de ontwikkelingen rond de verschillende kerken individueel benaderd worden. Dat kost dan meer tijd en geld. Het ontbreken van een integrale visie maakt het bovendien lastiger om te kunnen anticiperen op mogelijke andere ontwikkelingen.

Consequenties van het advies

- **Financieel**
De rijksbijdrage is eenmalig € 25.000. In de tweede fase wordt een projectplan met kostenraming en mogelijk alternatieven aangeboden. Vooral nog is de veronderstelling dat het reguliere erfgoedbudget en de rijksbijdrage toereikend zijn. In dat geval hoeft het voorstel niet naar de raad voor een eenmalige investering.
- **Personele/Organisatorische consequenties**
Het maken van een integrale kerkenvisie is een project. Het participatieproces kost veel tijd en dat betekent dat onderdelen van het Uitvoeringsprogramma van de Erfgoednota nog niet uitgevoerd kunnen worden. Minder urgente zaken uit de Erfgoednota als bijvoorbeeld actie 3 en 4 (inventarisatie Texelse kenmerken en Onderzoek naar Texelse bouwtraditie van de toekomst) kunnen worden uitgesteld.
De rijksoverheid beveelt inhuur aan van een externe procesbegeleider in fase 3.
Het niet opstellen van een kerkenvisie kost uiteindelijk meer tijd en kan maatschappelijke onrust veroorzaken bij het herbestemmen, slopen en andere ontwikkelingen rond leegkomende kerkgebouwen. Zonder kerkenvisie met daarin een duidelijk omschreven en breed gedragen toekomstvisie over de kerkgebouwen is de verwachting dat vaker een beroep wordt gedaan op de bestuurders. Uiteindelijk kost dat veel ambtelijke inzet.
- **Juridische consequenties**
Het maken van een kerkenvisie heeft op zich geen juridische consequenties.
- **Inkoop- en aanbestedingsbeleid**
De rijksoverheid beveelt inhuur aan van een externe procesbegeleider. Hij/zij zal moeten worden ingehuurd.

Belanghebbenden

Het advies tot de ontwikkeling van een kerkenvisie is voortgekomen uit gesprekken met de kerkbesturen. Zij hebben aangedrongen op het bespoedigen van het participatieproces en de besluitvorming over de leegkomende kerkgebouwen.

Structuurvisie

Het Texelse erfgoed blijven behouden (p.145).

Aanleiding / Voorgeschiedenis / Eerdere besluiten

Op 16 november 2016 heeft de raad de notitie *Naar een toekomstbestendige invulling van vrijkomend maatschappelijk vastgoed* vastgesteld. Deze vrij algemene inventarisatie van scholen, dorpshuizen en kerken is geschreven vanuit het perspectief van de gemeente en geeft een korte procesbeschrijving van de gemeentelijke rol wanneer zich een probleem aandient: 'sturen', 'faciliteren' of 'laten'.

De insteek van deze notitie is vanuit de gemeentelijke rol te eenzijdig als het om de kerken gaat. De conclusie is dat de gemeente geen tot beperkte sturingsmogelijkheden heeft ten aanzien van de kerkgebouwen, afgezien van de gemeentelijke kerktorens.

De kerkbesturen hebben met hun verzoek tot het maken van een kerkenvisie de gemeente feitelijk gevraagd het voortouw te nemen in gedragen onderzoek naar de toekomstbestendigheid van hun gebouwen voor de kerkgemeente, de dorpsgemeenschap, de toeristen en de Texelaars.